

**SZAKÁLY Sándor**  
**Akik a Magyar Királyi Csendőrséget – 1938 és 1945 között – vezették**

Több mint hatvan esztendővel a volt Magyar Királyi Csendőrség feloszlását követően is keveset tudunk még a Magyarországon 1881-ben életre hívott, katonailag szervezett közbiztonsági őrtestület történetéről.<sup>1</sup> Történetének feltárására, az intézmény működésének a bemutatására a magyar történelem-tudomány kevés figyelmet fordított. Néhány, szakmailag értékelhetetlennek minősíthető, 1945 után született – politikailag erősen elfogult – íráson kívül<sup>2</sup> a csendőr emigráció által megjelentetett, nem tudományos igénnyel készült könyvek és újságok igyekeztek képet adni a volt Magyar Királyi Csendőrség 1919 és 1945 közötti történetéről.<sup>3</sup>

Az 1980-as, 1990-es években fordult néhány fiatal kutató érdeklődése a téma iránt, melynek során a hiányos források ellenére is alapos forrásfeltáró, az oral history módszereit is alkalmazó kutatómunka eredményeként megszülettek azok a munkák,<sup>4</sup> amelyek ma már hitelesebb és árnyaltabb képet adnak a volt Magyar Királyi Csendőrség 1881 és 1945 közötti történetéről.<sup>5</sup>

Természetesen ezen néhány munka nem pótolja egy majdan elkészítendő monográfia hiányát, de jelezheti azt az irányt, amely a kutatások számára „kiszabott”. Amíg a remélt, illetve várt mű elkészülhet fontos, hogy az eddigi kutatási eredményekről kisebb-nagyobb közleményekben számoljanak be mindazok, akik a témával foglalkoznak.

Erre vállalkozik a jelen írás is, amely a volt Magyar Királyi Csendőrség története egyik „legkényesebb” időszakának egy sajátos megközelítésű elemzését igyekszik összefoglalni, nevezetesen azt, hogy az adott időszakban kik is vezették a magyar királyi csendőrséget?

Ezen vizsgálatot a történelmi-statisztikai módszerek segítségével végeztem el és arra a kérdésre kerestem a választ, hogy milyen társadalmi rétegekből, csoportokból származtak, milyen képzettséggel rendelkeztek, hol szolgáltak a csendőrség egykori vezetői? Miként alakult a helyzetük, személyes sorsuk 1945 után?

Egy ilyen vizsgálat elvégzéséhez először is meg kellett határozni azon személyek körét, akik a vizsgálatba bekerülnek, annak „alanyai” lesznek. Egy hierarchikus szervezet esetében viszonylag könnyű azon kör meghatározása, amely végül is bekerül a vizsgálatba.

A volt Magyar Királyi Csendőrség esetében is az volt a kérdés, hogy melyek azok a beosztások, pozíciók, amelyek betöltői a vezetés tagjai közé sorolhatók?

A Magyar Királyi Csendőrség szervezetét, parancsnoklási viszonyait áttekintve arra a megállapításra jutottam, hogy a vizsgált időszakban összesen tizenkilenc olyan beosztás található a szervezetben, amelynek mindekorai betöltői a csendőrség „elitjét” képezik, „annak működtetésére, irányítására döntő befolyással bírnak.

Ezen beosztások a voltak: a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője, a Magyar Királyi Csendőrség felügyelőjének helyettese, a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mellé beosztott tábornok, a Magyar Királyi Belügyminisztérium VI.b. (1943. január 1.-jétől XX.) osztályának vezetője, a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium 20. (csendőrségi) osztályának a vezetője, a Magyar Királyi Csendőrség szabályzatszerkesztő-és tanulmányi bizottsága elnöke, a Magyar Királyi tisztii tanfolyamok parancsnoka, a Magyar Királyi Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnoksága parancsnoka, a nagyváradi Magyar Királyi Csendőr Iskola parancsnoka, valamint a Magyar Királyi Csendőrség kerületi parancsnokságok parancsnokai.<sup>6</sup> Az adott időszakban előbb hét, majd nyolc és végül tíz csendőr kerületparancsnokság működött.

Az ezen tizenkilenc beosztást betöltő személyek az adott időszakban a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetését alkották. A szervezetet – a politikai döntéshozók alatti szinten – ők irányították, vezették.

A választott korszak határok – 1938. XI. 1-je és 1945. V. 9-e – között ezen beosztásokat az eddigi ismereteim szerint mindössze ötvenkét személy töltötte be. **(I. sz. melléklet)**

Ha végig tekintünk a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetése tagjainak legfontosabb életrajzi adatain, akkor azoból több következtetés is levonható.

Az 52 személy közül az eddigi ismereteink szerint huszonheten változtatták meg – néhány esetben csak írásmódját tekintve – eredeti családi nevüket, ami összesen 52,94 %-t tesz ki. Az 52 személy közül az (első) világháborús katonai teljesítménye alapján huszonnégyen lettek a Vitézi Rend tagja, így jogosultak voltak a vitézi cím és jelző használatára.

A csendőrség felső vezetőinek a rendfokozati megoszlása: vezérezredes 1 fő (1,9 %), altábornagy 3 fő (5,8 %), vezérőrnagy 12 fő (23,1 %), címzetes vezérőrnagy 5 fő (9,6 %), ezredes 30 fő (57,7 %), alezredes 1 fő (1,9 %).

A Magyar Királyi Csendőrségben a tábournoki rendfokozat a ritkán elért rendfokozatok közé tartozott. 1919 és 1945 között gyakorlatilag ezen rendfokozatot csak a felügyelő, a felügyelő helyettese, a felügyelő mellé beosztott tábournok és ritkán a belügyminisztérium csendőrségi osztályának a vezetője érte el.

Az 1922/VII. tc. szabályozta a Magyar Királyi Csendőrségben szolgálatot teljesítő tiszti kar létszámát és arányát a testület teljes személyi állományához viszonyítva. Ennek alapján a testület tiszti karának a létszáma maximum 600 fő lehetett. Ehhez viszonyítva a felső vezetésben tevékenykedők létszáma reális arányt mutat.<sup>7</sup>

A csendőrség felső vezetői közül a kerületi parancsnokok és a központi szervezetek vezetői ezredesi rendfokozatot értek el és közülük néhány a nyugállományba helyezést követő egy-két éven belül elnyerték a címzetes tábournoki – 1941. július 29-e után vezérőrnagy<sup>8</sup> – rendfokozatot, amely az arra jogosultnak a tábournoki egyenruha viselését és rendfokozat használatát biztosította, de nyugellátmánya továbbra is ezredesi volt.

### Származás, családi háttér.

Az 1938 és 1945 között a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetését alkotó személyekcsaládi indíttása differenciált volt.

A családi indíttatás tipizálhatósága tekintetében a születés helye és ideje, vallásfelekezeti hovatartozása és az apa foglalkozása képezi a vizsgálódás tárgyát. Ezen adatok alapján már hiteles családi háttér rajzolható meg és megfelelő következtetések is levonhatók.

A születési idő a vizsgálatban szereplő 52 személy közül 52 esetében ismert (100 %). A részletes adatok viszonylag nagy szórtságot mutatnak, de ugyanakkor azt is jelzik, hogy a szervezet hierarchikus voltából adódóan szinte alig van olyan év 1882 és 1899 között amelyben született személy ne került volna be a csendőrség vezetői közé. **(II. sz. melléklet)**

A II. számú mellékletben foglalt adatokból látható, hogy a csendőrség felső vezetői között a vizsgált időszakban a legnagyobb számban az 1888 és 1892 között születettek voltak reprezentálva. Ha figyelembe vesszük, hogy a korabeli szabályozás szerint a szolgálati időt 36 évben maximálták és a katonai-csendőri pályafutások általában 18 és 21 éves korban kezdődtek el, akkor ez természetesnek látszik. A nyugállományba helyezés általában az 53–56 közötti életévekre esett, tehát a jelzett időben a vizsgált személyek a második világháború éveiben még aktív állományban teljesítettek szolgálatot.

A születési hely megítélés szerint a születési időpontnál nagyobb jelentőséggel bírt. Itt elsősorban nem annak van jelentősége, hogy a település jellege város, falu, vagy tanya volt, hanem inkább annak, hogy a születési hely a trianoni békediktátum aláírását követően beállott területi változások következtében a „maradék” Magyarország területére vagy az elcsatolt területek valamelyikére esett.

A vizsgálat elvégzéséhez kellő nagyságrendű adat állt a rendelkezésemre, hiszen 50 személy (96,15 %) esetében ismert, míg 2 személy (3,85 %) nem ismert csak a születés helye. 1920 előtti határok esetében a születési helyek megoszlása szerint: Magyarországon született 48 fő (96 %), külföldön pedig (Ausztria) született 2 fő (4 %).

A Magyar Királyi Csendőrség 1938 és 1945 közötti felső vezetői döntő többségükben Magyarországon születtek és kivétel nélkül a XIX. században.

A trianoni békediktátum nyomán létrehozott határokat figyelembe véve a vizsgált személyi kör születési helye már differenciáltabb képet mutat:

- Magyarországon született	22 fő (45,83 %);
- a Romániához csatolt területen született	10 fő (20,83 %);
- a Jugoszláviához csatolt területen született	9 fő (18,75 %);
- a Csehszlovákiához csatolt területen született	5 fő (10,41 %);
- az Ausztriához csatolt területen született	1 fő ( 2,08 %);
- az Olaszországhoz csatolt területen született	1 fő ( 2,08 %).

Az eredményeket összesítve az tapasztalható, hogy az elcsatolt területeken a csendőrség felső vezetőinek több mint 54 százaléka, míg a trianoni Magyarországon kevesebb mint 46 százaléka született.

Az elcsatolt területek nagyságát összevetve a „maradék” Magyarország területének a nagyságával az látható, hogy kétharmad egyharmad az arány. Az elcsatolt kétharmadnyi területen a magyarság mintegy egyharmada élt. Ha így vetjük össze az adatokat akkor még inkább elmondható, hogy az elcsatolt területekről származó csendőrségi vezetők felülreprezentáltak a mintában. Ennek a pontos okát nem ismerjük még, de úgy tűnik, hogy az ország bizonyos részeiről nagyobb arányban választották egykoron a katonai-csendőrtiszti hivatást, mint más területein. Ennek igazolása és az okok feltárása alaposabb és nagyobb mintán végzett vizsgálat során lenne bizonyítható.

A jelzett arányok ennek ellenére úgy vélem magyarázatot adhatnak arra, hogy adott esetben a csendőrség vezetőinek a többsége – egyébként hasonlóan Magyarország lakosságának döntő többségéhez – miért viszonyult úgy a trianoni békediktátumhoz, mint megváltoztatandó és eltörrendő szerződéshez.

A csendőrség vezetőinek vallásfelekezeti hovatartozását vizsgálva – amely az adott korban olyan adat volt, melyet minden esetben feltüntettek, de a pályafutás alakulására nem volt befolyással – megállapítható, hogy a felekezeti hovatartozás 43 fő (82,69 %) esetben ismert volt, 9 fő (17,31 %) pedig nem ismert.

Az 1910., 1920. és 1941. évi népszámlálási adatokat figyelembe véve hasonlíthatók össze a lakosság és a csendőrség felső vezetésének felekezetek szerinti megoszlása. **(III. sz. melléklet)**

A III. számú mellékletben található adatokat vizsgálva tapasztalható, hogy a római katolikus, az evangélikus és az unitárius vallásfelekezethez tartozó csendőri vezetők az 1910-es felmérés adatait tekintve felülreprezentáltak – ezt az időpontot tekintem igazán mérvadónak, hiszen a vizsgálatban szereplők az azt megelőző években születtek – míg a görög katolikus vallásfelekezethez tartozó(k) alulreprezentáltak, a református vallásúak pedig az országos átlagnak megfelelő arányban vannak képviselve a csendőrség vezetői között.

Nem található ugyanakkor a csendőrség egykori vezetői között a görög keleti, illetve az izraelita hitfelekezethez tartozó személyeket.

Ennek valószínűsíthető okai lehetnek a területelcsatolások és e területeken élő népesség felekezeti megoszlása is. A Jugoszláviához csatolt területeken éltek többségében az ortodoxok, a románianak jutott területeken főleg reformátusok, evangélikusok, görög katolikusok, míg a Csehszlovákiához került területeken jelentős számban evangélikusok, görög katolikusok és ortodoxok. Egyébként a felekezeti hovatartozás részben a nemzetiséghez való tartozást is jelentette abban az időben. Izraelita hitfelekezethez tartozó személy, nem felekezeti okból nem kerül(het)t a volt Magyar Királyi Csendőrség állományába 1918 előtt, de után sem (1938-ig). A magyarországi zsidóság körében nem volt igazán érdeklődés a katonatiszti és a csendőrtiszti hivatás iránt. A mégis e hivatást választók jelentős része ugyanakkor nem a különböző fegyvernemek tisztii állományába került hanem a hadbiztosai, orvosi, állatorvosi valamint a hadbírói tisztikarban tevékenykedett, illetve katonai tisztviselőként működött.

Az apa foglalkozása alkotta a családi háttér alapját. A két világháború közötti Magyarország katonai és csendőri vezetőivel kapcsolatban számos esetben fogalmazódott meg az a „vád” – gyakorlatilag a második világháborús vereség után már 1945-ben és tartotta magát még az 1980-as évek második felében is –, hogy a magyar társadalom felső középosztályának családjából kerültek ki, nem egy esetben az arisztokrácia reprezentásai voltak.

Az 1867 és 1945 közötti időszakra vonatkozó kutatások eredményei a katonatiszti rétegnél ezen állításokat már cáfolták,<sup>9</sup> vajon fenntartható és ezen állítás a volt magyar királyi csendőrség 1938–1945 közötti aktív szolgálatot teljesítő vezetői esetében?

XIX. században születettek esetében a keresztlevelek, de a későbbi okmányok is szinte kivétel nélkül csak az apák – elhunytuk esetén a gyám – foglalkozását tüntették fel. Ennek az oka többnyire az volt, hogy a kiegyezés kori magyar társadalomban a feleségek/anyák többsége nem gyakorolt kereső foglalkozást. Vagy a háztartásban dolgozott vagy a munkás, paraszti réteg esetében kiegészítő munkát végzett a családfenntartó mellett.

A családi háttér, azaz a „származás” meghatározásához rendelkezésre álló adatok az apák foglalkozása tekintetében 44 fő (84,61 %) esetében ismert, 8 fő (15,39 %) pedig ismeretlen.

Álláspontom szerint ez az adatmennyiség elegendő ahhoz, hogy olyan következtetések váljanak levonhatóvá a volt csendőri vezetők származására vonatkozóan, amelyek a későbbiek során esetleg előkerülő adatok hasznosítása során sem változtatnak érdemben a levont következtetéseken.

A vizsgálat során a különböző foglalkozások jelentős szórtságot mutattak, így célszerűnek látszott olyan kategóriák kialakítása, amely a reprezentáltságot is biztosíthatja, például az állami, városi alkalmazott, kistisztviselő kategóriába olyan foglalkozások kerültek be, mint MÁV ellenőr, vasúti altiszt, zálogházi tisztviselő, mozdonyvezető, járási csendőr őrmester, stb. Állami tisztviselői besorolást kapott a főjegyző, a főszolgabíró, a körjegyző, községi jegyző de a szőlészeti felügyelő is. **(IV. sz. melléklet)**

A IV. sz. mellékletben foglalt adatokat áttekintve láthatjuk, hogy a Magyar Királyi Csendőrség 1938 és 1945 között szolgált vezetőinek döntő többsége a dualista Magyarország alsó középrétegeiből származott és jelentős számban voltak közöttük olyan kispolgári, gazdálkodói rétegből kikerülő személyek is, akik esetében a katonatiszti, majd később a csendőrtiszti hivatás választása jelentős társadalmi felemelkedést tett lehetővé.

A vidéki, gazdálkodói, kisiparosi, kiskereskedői rétegekből kikerültek esetében egyuttal azt is elmondhatjuk, hogy olyan társadalmi, gazdasági környezetből érkeztek, a testületbe, amely környezetben a Magyar Királyi Csendőrség szolgálati feladatát ellátta. (1881 és 1945 között Magyarország területén a közbiztonsági szolgálatot a törvényhatósági joggal felruházott városok területén kívül a Magyar Királyi Csendőrség látta el. Ez a gyakorlatban az ország területének több mint 90 százalékát jelentette.). Jól ismerték tehát azt a „vidéki Magyarországot” ahol a későbbiek során nekik is szolgálniuk kellett.

Úgy vélem a fentiek ismeretében egyértelmű, hogy a volt Magyar Királyi Csendőrség vezetőinek, tisztjeinek és részben a legénységének a származásával kapcsolatban 1945 után megfogalmazott „állítások” minden alapot nélkülöznek. A vezetők – de a tisztikar döntő többsége is – a kispolgári, a középrétegek alsó részeihez tartozó családokból került ki.

*Az iskolai végzettség* tekintetében a Magyar Királyi Csendőrség vezetői képzettségének a második világháború éveiben is szolgálatot teljesítő részére vonatkozóan kellő számú adat áll rendelkezésre, a polgári és akatonai képzettséget biztosító tanintézményeket illetően egyaránt.

Az iskolai végzettség vizsgálatánál ugyanakkor célszerűnek látszott életkor szerinti – és azon belül iskolatípus szerinti – bontást alkalmazni.

Az adott korban a különböző típusú középfokú tanintézetekbe általában 10 éves életkorukban kerültek be a gyerekek. Az ottani négy esztendei tanulást követően különböző választási lehetőség állt a diákok előtt. A négy osztályos polgári iskola után például különbözeti vizsgával akár a főreáliskola, akár a gimnázium nyitva állt a tanuló előtt, de lehetett onnét. a hadapródiskolába vagy a katonai főreáliskolába is pályázni.

A főreáliskola és a gimnázium első négy osztályának elvégzését követően lehetett folytatni a tanulást az érettségig az adott tanintézményben, de át lehetett lépni – felvételi után, akár öt gimnáziumi vagy főreáliskolai osztály elvégzését követően is – a katonai főreáliskolákba, illetve a hadapródiskolákba is.

Egyébként a 10 és 18 éves életkor között végezhető polgári és katonai iskolák párhuzamosan „futtattak” és bármelyik tanintézetből lehetőség nyílott a hivatásos tiszti pályát biztosító katonai tanintézetekbe történő továbbtanulásra.

10 éves kortól a polgári iskolában (képzési ideje négy év), a reáliskolában (képzési ideje nyolc év), a gimnáziumban (képzési ideje nyolc év), a katonai alreáliskolában (képzési ideje négy év), illetve 14–15 éves kortól a katonai főreáliskolában (képzési ideje három év) lehetett tanulni.

A reáliskola és a gimnázium első négy osztályának elvégzését követően a tanuló előtt lehetőség nyílt a következő négy reáliskolai vagy gimnáziumi tanév elvégzésére, de lehetősége nyílt a három évfolyamos katonai főreáliskolába felvételizni, illetve a négy évfolyamos hadapródiskolákban folytatnia a tanulmányokat.

A katonai alreáliskola négy osztálya után ugyancsak lehetőség volt a katonai főreáliskolában tovább tanulni (felvételi nem volt, a szülőnek, gyámnak kérelmeznie kellett az ottani továbbtanulást), illetve a hadapródiskolában folytatni a tanulmányokat (felvételi a katonai alreáliskolát végzettek számára ott sem volt).

A vizsgált 52 személy esetében a 10 és 14 éves kor között elvégzett iskolák voltak a polgári iskola, a reáliskola, a gimnázium és a cs. és kir. katonai alreáliskola. **(V. sz. melléklet)**

Az V. sz. melléklet adatait áttekintve megállapítható, hogy a 44 személy közül 34 fő (77,27 %) már a 14. életévét betöltve a katonatiszti pályát választotta élethivatásul. Ha ehhez hozzávesszük még azt, hogy 3 fiatal (6,81 %) a katonai főreáliskolák növendéke volt akkor ez az arány több mint 84%-os.

A 18. és 21. életév között végzett iskolákra, illetve a vizsgálatba bevont személyek helyzetére vonatkozóan 44 esetben (84,61 %) állt rendelkezésre pontos adat, míg 8 esetben (15,39 %) az adatok hiányosak. A Ludovika Akadémia hallgatója 5 fő (11,36 %), a bécsújhelyi cs. és kir. katonai akadémia hallgatója 5 fő (11,36 %), tartalékos tiszt, hivatásos tiszti próbaszolgálaton 4 fő (9,09 %), már hivatásos tiszt 30 fő (68,18 %) volt.

Az V. sz. melléklet adataiból az derül ki, hogy a 18. életvének betöltése után összesen 10 fő tanult még katonai tanintézetben, nevezetesen a honvédség tisztképző intézményében a Ludovika Akadémián, illetve a bécsújhelyi K. u. K. Theresianische Militarakademien.

Megjegyzendő, hogy az 5–5 hallgató közül mind a két tanintézetben 2–2 hallgató a honvéd, illetve a közös hadapródiskola első három évfolyamának elvégzését követően kezdte meg tanulmányait. (Ez egyuttal azt is jelenti, hogy a korábbi táblázatban szereplő 20, illetve 14 fő közül csak 18, illetve 12 fejezte be tanulmányait a hadapródiskolákban.) Erre is volt lehetőség! A hadapródiskolák első három évfolyamának elvégzése után a legkiválóbb növendékek – ha akarták – érettségi vizsga letétele után

„átjelentkezettek” a katonai akadémiákra és ott kezdhették meg a három éves tanulmányaikat, természetesen mint első évfolyamos hallgatók. Erre minden esztendőben néhány növendék esetében – úgy a közös, mind a honvéd hadapródiskolákban tanulók köréből – volt példa.

A 44 vizsgált személy adatai alapján megállapítható, hogy miként válhatott valaki hivatásos tiszté. Ennek több lehetséges útja is volt:

- tartalékos tisztből lett hivatásos tiszt	4 fő	9,09 %
- Honvéd hadapródiskolából avatták tisztté	12 fő	27,27 %
- Cs. és kir. hadapródiskolából avatták tisztté	18 fő	40,91 %
- Ludovika Akadémiából avatták tisztté	5 fő	11,36 %
- cs. és kir. katonai akadémiából avatták tisztté	5 fő	11,36 %

Ha a tartalékos tisztekből hivatásos tisztté váltakat kihagyjuk a vizsgálatból – az esetükben nincs jelentősége igazán annak, hogy az egyévi önkéntesi évüket közös vagy honvéd alakulatnál szolgálták-e le – akkor azt láthatjuk, hogy a 40 hivatásos tisztté avatott és később a Magyar Királyi Csendőrség állományába átvételét kért személy közül az úgynevezett „közös” tisztképző intézményekben szerezte meg katonai képzettségét és lett hivatásos tiszt 23 fő (57,50 %), míg a Magyar Királyi Honvédség tisztképző intézményeiben szerezte meg képzettségét, hivatásos tiszti rendfokozatát 17 személy (42,50 %).

Ezek az arányok egyáltalán nem tekinthetők rossznak, hiszen a két haderő létszám és „iskolaviszonyai” között jelentős eltérés mutatkozott. A közös haderőben 1905-ben a hivatásos tisztképzést szolgálta 2 katonai akadémia, 16 gyalogsági, 2 tüzérségi, 1 lovassági és 1 műszaki hadapródiskola. A Magyar Királyi Honvédségben ugyanezen időben a hivatásos tisztek képzése a Ludovika Akadémián, illetve a pécsi és a nagyváradai honvéd hadapródiskolákban zajlott. Ez azt jelentette, hogy a közös haderő számára 1905-ben 20 tisztképző intézményben,<sup>10</sup> míg a Magyar Királyi Honvédség számára 3 tisztképző intézményben készítették fel a jövőd hivatásos tisztjeit.<sup>11</sup>

Ezek az arányok 1898 előtt még rosszabbak voltak a Magyar Királyi Honvédségre vonatkozóan hiszen akkor csak a még hadapródiskolai képzési rendszerben (négy évfolyamos képzés, a 14. életév betöltése után)működő Ludovika Akadémia állt a magyar tisztképzés szolgálatában.

*A nyelvismeretnek* a két világháború közötti korszakban, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia fennállásának időszakában is fontos szerepe volt egy-egy életút alakulásában.

A csendőrségnél szolgálatot teljesítőktől elvárták – igaz csak részben sikerrel –, hogy a szolgálati „ténykedésük” területén élő nemzetiségek nyelvét is ismerjék olyan szinten, hogy képesek legyenek a „kommunikációra”. Ezen elvárás a tisztikar tagjaival szemben is megfogalmazódott.

Az elváráshoz egyébként igyekeztek a megfelelő alapokat is megteremteni, hiszen a tisztképző intézményekben a XIX. század második felében, illetve a XX. század elején is általában a tanítási nyelven kívül (a közös katonaiskolákban német, a magyar katonaiskolákban magyar, illetve egyidőben horvát) két másik idegen nyelvet is tanítottak.

Természetesen a csendőrségi szolgálatukat megelőzően a közös haderőben szolgáló tisztek előnyben voltak a korábban a honvédségnél szolgálókkal szemben, hiszen a szolgálati és a vezényleti német nyelvet tökéletesen bírták és az úgynevezett ezrednyelveket is megfelelő szinten el kellett sajátítaniuk.<sup>12</sup>

A vizsgálatunkban szereplő 52 személy közül 41-ről (78,84 %) ismeretes, hogy milyen idegen nyelve(ke)t használt és számos esetben a használt idegen nyelv ismeretének a szintjére vonatkozóan is állnak rendelkezésre adatokkal.

Az idegen nyelv ismeretére vonatkozó megjelölések az adott korban a következők voltak: tökéletes, jó (másként megfelelő), illetve gyenge.

A 41 személy tekintetében néhány esetben csak a közös – német tanítási nyelvű – katonai iskolák elvégzéséből következtethető a német nyelv tökéletes ismerete. De nem tudhatjuk, hogy ezen a nyelven kívül ismert-e, használt-e valamilyen másikat és milyen fokon az adott személy. (A katonai iskolák képzési rendszerének és gyakorlatának az ismeretében feltételezhető a francia nyelv valamilyen szintű ismerete is.) **(VI. sz. melléklet)**

A VI. sz. mellékletnek az idegen nyelvek ismeretére vonatkozó adataiból látható, hogy mind a 39 személy ismerte és használta a német nyelvet, többségében tökéletesen, míg a vizsgálatban szereplők egy negyede használta a francia nyelvet és több mint egytizede a szerb, a román, a szlovák, az olasz és az orosz nyelvet. Utóbbi két nyelv esetében az azokat használók egy része a nyelvet a hadifogságban sajátította el.

Az úgynevezett nemzetiségi nyelvek közül a horvát és a ruszin, illetve a szlovén használata ismert még.

Az egyes személyek nyelvismeretét vizsgálva azt tapasztalható, hogy azok akik a különböző nemzetiségek által (is) lakott területeken születtek valamilyen szinten elsajátították a környezetükben, a

magyaron kívül is használt nyelve(ke)t és hasonló eredményt jelzett a katonai–csendőri szolgálat helyeinek a vizsgálata is. Pl. a m. kir. zágrábi 25. honvéd gyalogezredben szolgáltak szinte kivétel nélkül jól vagy tökéletesen beszéltek horvátul.

A nyelvek ismerete mellett fontos információt nyújt az is, hogy egy–egy személy hány nyelvet ismert, használt. Ez a vizsgálat azért nem lehetett teljeskörű, mert számosan voltak olyanok akiknek a nyelvismeretére vonatkozó adatokat csak a német tanítási nyelvű katonai iskolákban folytatott tanulmányok alapján lehet megállapítani miközben nem kizárható, hogy az ott végzetek más idegen nyelvet is elsajátíthattak tanulmányaik során.

A vizsgált személyek közül több idegen nyelvet használatát bizonyító konkrét adatok alapján megállapítható, hogy 9 nyelvet 1 fő (2,43 %), 4 nyelvet 2 fő (4,86 %), 3 nyelvet 5 fő (12,19 %), 2 nyelvet 18 fő (43,90 %), 1 nyelvet 15 fő (36,58 %) használt. Összesen tehát 41 fő 19 nyelven beszélt.

A kilenc nyelvet használó személy vitéz FARAGHO Gábor vezérezredes, a csendőrség – 1942. XI. 15-e és 1944. X. 16-a közötti – felügyelője volt, aki a fennmaradt iratok tanúsága szerint tökéletesen beszélt, írt és olvasott németül, franciául, horvátul és szerbül, jól oroszul, valamint gyengén angolul, bolgáruul, olaszul és szlovénül.

### **Katonai és csendőri szolgálat**

Csendőr tiszt szolgálatra a Magyar Királyi Csendőrséghez a közös haderőben, vagy a Magyar Királyi Honvédségben elnyert hivatásos, vagy tartalékos tiszt rendfokozat birtokában lehetett jelentkezni. Az 1881. utáni időszak különböző képzési lehetőségei a XIX–XX. század fordulójára letisztultak és általában az vált gyakorlattá, hogy a tartalékos tiszt rendfokozat megszerzését követően jelentkezett az adott személy a csendőrségi szolgálatra. A hivatásos csendőr tiszt szolgálatra jelentkezőknek próbaszolgálatot kellett teljesíteniük melynek során az előírt vizsgákat eredményesen le kellett tenniük. A próbaszolgálat ideje alatt, a korábban megszerzett katonai rendfokozatukról le kellett mondaniuk. Ugyanakkor azon hivatásos katonatisztek akik az úgynevezett „közös haderőben”, illetve a magyar királyi honvédségben szolgáltak és szerettek volna átkerülni magyar királyi csendőrség állományába kérhették átvételüket, de nekik is próbaszolgálatot kellett teljesíteniük, amely általában egy esztendei csendőrségi szolgálatot jelentett. A próbaszolgálat a sikeres befejezte után kerülhettek át a Magyar Királyi Csendőrség hivatásos állományába és kezdhették meg ott a csendőri szolgálatukat.

Az első világháborút követő években a csendőrség tiszt utánpótlása főleg a Nemzeti Hadsereg, majd az 1922. I. 4-étől már Magyar Királyi Honvédség nevet használó haderő hivatásos és tartalékos tiszt állományából került ki. A jelentkezők csendőrtiszti tanfolyamot végeztek – általában fél, illetve egy esztendő volt a képzési idő – és sikeres próbaszolgálat után véglegesítették őket a testületben.

A trianoni békediktátum is elősegítette a csendőr tisztikar létszámának növelését, amely bizonyos elképzelések szerint a honvédség tisztjei egy részének a rejtésére is szolgált volna. A Magyar Királyi Csendőrség létszámát szabályozó törvény a 12 000 főnyi állományból 600 fő hivatásos tiszt állományt engedélyezett. Ezt a létszámot azonban a két világháború közti időszakban nem sikerült teljes egészében feltölteni.<sup>13</sup>

Az 52 célszemély esetében vizsgálati szempontok voltak:

- a csendőrségi szolgálatának a megkezdése előtt melyik haderőben azaz honvéd vagy közös alakulatnál szolgált;
- a lehetőségek által biztosított keretek között azonnal a csendőrtiszti hivatást választotta-e;
- 1918-1919-ben szolgált-e és ha igen melyik haderőben, azaz 1919-ben a Vörös Hadseregben vagy a Nemzeti Hadseregben?

A csendőrségi szolgálat előtti szolgálatukról rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy 45 személy (86,53 %) esetében ismert, hogy hol szolgált, míg 7 személy (14,47 %) esetében nincsenek ilyen adatok. A csendőrségi szolgálatának megkezdése előtt a közös haderőben kezdte meg a katonai szolgálatát 23 fő (51,11 %), a Magyar Királyi Honvédségben kezdte meg a katonai szolgálatát 18 fő (40,00 %), a tartalékos tiszt vizsgát követően pedig a Magyar Királyi Csendőrséghez került 4 fő (8,88 %).

Ha a hivatásos tiszt pályafutásukat a Magyar Királyi Csendőrségnél kezdő személyek adatait meglőzzük, akkor látható, hogy a Magyar Királyi Csendőrségnél szolgáló személyek közül 23 fő (56,09 %) a közös, míg 18 fő (43,91 %) a Magyar Királyi Honvédségnél kezdte meg hivatásos tiszt szolgálatát.

Ha a két haderő egymáshoz viszonyított arányát nézzük, akkor megállapítható, hogy a honvédségnél szolgálatukat kezdők vannak felülreprezentálva, hiszen a közös haderő hivatásos tiszt állománya többszöröse volt a Magyar Királyi Honvédség hivatásos tiszt állományának, igaz a közös haderőben a magyar állampolgárságú hivatásos tiszt aránya mintegy két–háromszorosa volt a honvéd tisztékének

és a közös haderő hivatásos tisztjeinek többsége nem magyar állampolgár volt. Ennek ellenére a közös haderőből érkező csendőr tisztek aránya a Magyar Királyi Honvédségtől érkező tisztek számát kétféle kétszeresen nem haladta meg.

A csendőrségi szolgálat kezdetére vonatkozó adatok valamivel hiányosabbak. 37 esetben (71,15 %) ismert, míg 17 esetben (28,85 %) nem ismert a csendőrségi szolgálat kezdetének az ideje.

A csendőrségi szolgálatát 1918. XI. 1-e előtt 15 fő (40,54 %), míg 1919 augusztusa után 22 fő (59,46 %) kezdte meg.

Ebből a 22 személyből 1923-ig 17-en (77,27 %) kerültek át a csendőrség hivatásos tiszti állományába, míg 5-en (22,73 %) 1938 és 1944 között.

Ez az 5 személy már tábornoki rendfokozatban került át a Magyar Királyi Honvédségtől a Magyar Királyi Csendőrséghez és lett annak első vagy második számú vezetője, úgy hogy korábban a csendőrségnél nem teljesített szolgálatot! Egyébként ez a gyakorlat 1919 után szinte természetes volt. A csendőrség kettős alárendeltségéből – honvédelmi és belügyminiszter – adódóan a csendőrség felügyelője és számos esetben annak a helyettese is a honvédségtől az adott beosztásba kinevezett tábornok volt.<sup>14</sup>

A csendőrség felső vezetői életútjának vizsgálata során fontos információ az is, hogy hol szolgáltak. E téren kevés adat áll rendelkezésre, így csak jelzés értékű lehet, hogy például 1919-ben a Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltását követően öten – DAMASY Farkas, FARAGHO Gábor, FINTA József, REZSŐHÁZY Boldizsár, TEMESVÁRI Endre – a Vörös Hadseregben szolgáltak.

Ez a szolgálatvállalás azonban a későbbiek során – hivatásos és tartalékos tisztarsaik százaihoz hasonlóan – nem jelentett hátrányt a további katonai szolgálatukban, illetve abban, hogy a csendőrség állományába átkerüljenek.<sup>15</sup>

1918. X. 31-e után a csendőrség tagjainak döntő többsége – így a tisztikar tagjai is – továbbra is szolgálatot vállalt s amidőn a Magyarországi Tanácsköztársaság létrejöttét követően megalakították a Vörös Őrséget a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának jelentős része annak a tagjává vált.

A rendelkezésre álló adatok alapján nincs olyan személy, aki 1919. VIII. 1-je előtt a Nemzeti Hadseregben szolgált volna.

### A nyugállomány

A nyugállományba helyezésre vonatkozóan a két világháború közti Magyarországon a katonai, illetve csendőri hivatást választók esetében azonos előírások vonatkoztak. A katonai és/vagy csendőrségi szolgálatot teljesítő hivatásos tisztek esetében a nyugállományba helyezés nem csupán az életkorhoz hanem az eltöltött szolgálati időhöz is kötődött. Tizenöt év ténylegesen eltöltött szolgálat után már jogosult volt a nyugellátásra hivatásos tiszt és a maximális szolgálati ideje 36 esztendő lehetett. Utóbbi „túlszolgálására” csak „kivételesen és kegyelemből”, az államfő által adott „engedély” alapján volt lehetőség. Erre azonban az 1919 és 1945 közötti korszakban alig néhány személy esetében került sor, az is katonák esetében.

A nyugállományba helyezések gyakorlata azt bizonyította, hogy a tábornokok és tisztek döntő többsége 32–34 szolgálati év után kikerült a tényleges állományból. Erre főleg azon megfontolásból (is) került sor, hogy az idősebb évfolyamok mögött lévő fiatalabb évfolyamok tagjainak az előmenetelét elősegíthessék.

A nyugállományba helyezéskor bizonyos szolgálati idő felemelten számított, így lehetséges volt, hogy valaki akár csak 32 ténylegesen leszolgált évvel akár 40 – a nyugdíj megállapításába beszámító – évet „szerezzen”.<sup>16</sup> Ez annak volt köszönhető, hogy az első világháborúban eltöltött éveket felemelten számították be a szolgálati idő kiszámításánál, de az 1908-as bosznia-hercegovinai annexió idején teljesített katonai és/vagy csendőri szolgálatot is felemelten számították be, hasonlóan az első és második balkáni háború idején végrehajtott mozgósítási időszakhoz.

A nyugállományba helyezés esetében két dolgot vizsgálata releváns: nyugállományba helyezés ideje és a nyugállományba kerültek életkora.

Mind a két vizsgálat elvégzéséhez kellő adat állt a rendelkezésre.

1945. V. 9-éig a második világháború európai befejezésének időpontjáig nem került nyugállományba a vizsgált személyek közül 23 fő (44,23 %). A nyugállományba helyezését megelőzően elhunyt 1 fő (1,92 %). Nincs adat továbbá a nyugállományba helyezés pontos idejére vonatkozóan 4 fő (7,69 %) esetében. 24 személy (46,15 %) esetében ismert a nyugállományba helyezés pontos időpontja. **(VII. sz. melléklet)**

1944-ben nyugállományba került egy fő – HÓDOSY Pál ezredes – még ugyanazon évben, a nyilas-hungarista hatalomátvételt követően „reaktíváltatott” és a rendőrség felügyelője lett, s egyben vezérőr-

nagyi kinevezést kapott. Ez a tény – és a nyugállományba helyezéskori 49. életéve – arra enged következtetni, hogy azon kevés csendőrtiszt közé tartozhatott aki kapcsolatban áll(hatott) a nyilasokkal.

A nyugállományba helyezések időpontját tekintve az 1943-as esztendő kiemelkedőnek nevezhető, hiszen az összes nyugállományba került csendőrségi felső vezető több mint egy harmada ekkor került ki a tényleges állományból. Ennek oka a kutatások jelenlegi állapota alapján még ismeretlen.

A vizsgálatba bevont 19 beosztás a mindenkor betöltői a csendőrség felső vezetésének amunkakörrei voltak. Ezen beosztások száma azonban 1938. XI. 1-jéig „mindössze” 15 fő volt<sup>17</sup> Ez a szám 1942 közepére nőtt 19-re, ami azt jelenti, hogy négygyel nőtt a vezetői beosztások száma. Ezen beosztásokba kinevezetteknek tudható be minden valószínűség szerint a jelentős változás. Ennek igazolására természetesen akkor kerülhetne csak sor, ha az így megnövekedett vezetői beosztású számmal működő csendőrség tevékenysége 1945-ben nem zárult volna le.

A többi esztendő kiegyensúlyozottságot mutat, ami azt jelenti, hogy a vizsgált időszakban a csendőri vezetői beosztásokat – 1941-ben 19 beosztás – betöltő személyeknek azonos időben általában 10–15 százaléka került nyugállományba és ezzel együtt ugyanennyi új vezető foglalhata el a megüresedett beosztást.

A 24 csendőri vezető közül mind a 24 személy (100 %) esetében ismert a nyugállományba helyezéskori életkor. **(VIII. sz. melléklet)**

Ha a VIII. mellékletben foglalt adatok alapján az életkort szeretnénk meghatározni akkor arra az eredményre jutunk, hogy az 53,46 év. Ez az életkori átlag a Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség hivatásos tiszti állománya gyakorlatának megfelel.<sup>18</sup> Ha a 49 éves HÓDOSY Pál – valószínűleg politikai okokból történő nyugállományba helyezését – kivesszük a számításból, akkor az átlag életkor némi növekedést mutat, melyet még az is javíthat, hogy a visszaemlékezések szerint ORBÁN László nyugállományba helyezése 1945 elején szintén nem az életkora miatt került sor. A nyilas-hungarista vezetéssel került összeütközésbe és emiatt mentették fel beosztásából és helyezték nyugállományba.

Az a csendőri vezető aki a hadapródiskola elvégzését követően lett hivatásos tiszt és 36 évet töltött szolgálatban – amire 1919 és 1945 között alig akadt példa – akkor legfeljebb 54 éves koráig szolgálhatott volna. A katonai akadémiát végzettek esetében ez az életkor elérhette volna az 57. életévet, mivel a katonai akadémiát végzettek 20, illetve 21 éves korukban váltak hivatásos tiszté.

### **A testület vezetőinek 1945 utáni sorsa.**

A Debrecenben 1944. XII. 21-én megalakult Ideiglenes Nemzetgyűlés által megválasztott és működését 1944. XII. 22-én megkezdett Ideiglenes Nemzeti Kormány által alkotott rendeletek közül már 1945 májusában napvilágot látott a Magyar Királyi Csendőrség feloszlását megfogalmazó rendelet, amely egyben a csendőrségben szolgálatot teljesítettek igazolási eljárásáról is intézkedett.<sup>19</sup> A MIKLÓS Béla miniszterelnök által aláírt rendelet az igazolási eljárást úgy szabályozta, hogy az igazoló bizottság volt csendőr egyén esetében csak „igazolt” és „nem igazolt” határozatot hozhat. Az igazoló bizottság „A volt csendőrségi személyek igazolására alakult különleges igazoló bizottság” néven működött s az általa hozott határozatok ellen fellebbezésnek helyenem volt.

Igazolása alá került minden olyan egykori csendőr, aki Magyarországon tartózkodott és igazolását kérte. A kérelem természetesen szükséges volt ahhoz, hogy munkát, állást találhassanak, nyugellátásban részesülhessenek.

A vizsgálatban szereplő 52 személy közül 1945. V. 9-én már nem élt 2 fő (3,84 %), a még élő 50 személy közül pedig külföldre távozott és nem is tért vissza Magyarországra 21 fő (42,00 %). Magyarországon maradt, illetve 1945-ben visszatért oda 24 fő (48,00 %), míg nem ismeretes sorsa 5 személynek (10,00 %).

A Magyarországon maradt, illetve az oda visszatért személyek közül 21 tábornok és törzstiszt (87,5 %) további sorsának alakulása ismeretes, míg 3 fő esetben (12,5 %) nincsenek adatok

1945-ben, illetve azt követően rövid ideig letartóztatásban, internálásban, illetve kitelepítésben volt 6 fő (28,57 %). A népbíróságok szabadságvesztésre ítélték 5 főt (23,80 %). A népbíróságok halálra ítélték 3 főt (14,28 %) és rajtuk az ítéletet végrehajtották. A letartóztatásban, illetve a népbírósági ítélet – halál – után agyonverték 2 főt (9,52 %). Nem igazoltak 2 főt (9,52 %). Igazoltak 3 főt. (14,28 %).

Az igazoltak között szerepelt: FARAGHO Gábor vezérezredes, a csendőrség és a rendőrség korábbi felügyelője, aki az Ideiglenes Nemzeti Kormány tagja volt, dr. PAPP János ezredes, aki SÓLYOM László apósa volt és 1949-ig a Honvédelmi Minisztériumban nyert alkalmazást ezredesi rendfokozatban (később szintén letartóztatták és szabadságvesztésre ítélték), valamint BALÁZS-PIRI Gyula ezredes.

Természetesen az elítéltek sem kaptak igazolást és az egykori „debreceni minisztert” FARAGHO Gábort is kitelepítették az 1950-es évek elején. Számára a „könnyebbséget” az jelentette, hogy a kitelepítést saját tanyáján tölthette, szovjet közbenjárásnak köszönhetően.

Az elítét, nem igazolt csendőrök nyugellátását megvonták, munkát nehezen találtak. Általában segédmunkásként, napszámosként, éjjeliőrként alkalmazták – ha alkalmazták – őket és állandó rendőri ellenőrzésnek voltak kitéve. Helyzetük gyakorlatilag a halálukig nem változott.

Magyarországon maradt egykori csendőri vezetők több mint 85 %-át érte valamilyen retorzió, amely alapvetően az 1945 és 1949 közötti időszakra esett, de ha az 1949 utáni időszakot is megvizsgáljuk akkor ez az arány már 95 százalékos! Álláspontom szerint ez a „felelősségrevonási” arány a magyar történelemben példa nélküli!

Az 1956-os forradalom és szabadságharc után az egykori – még élő – csendőri vezetők szinte kivétel nélkül Magyarországon maradtak, amiben nyilván közrejátszhatott magasabb életkoruk is mivel többségük ekkor már hatvan év felett volt, illetve az a tény, hogy a többségük családja is Magyarországon élt. Egyetlen volt csendőri vezető utazott 1956 után külföldre, a fiához távozott, Franciaországba.<sup>20</sup>

A vizsgált személyek 1945 utáni egyéni sorsának alakulása egyértelműen azt bizonyítja, hogy az „új” Magyarország teljes mértékben elzárkózott a volt Magyar Királyi Csendőrség egykori vezetői – de gyakorlatilag kivétel nélkül a csendőrségben egykoron szolgáltak elől – szinte kivétel nélkül valamennyiüket kiközösítették, kitesztették a társadalomból, másodrendű állampolgárokként kezelve őket, gyakorlatilag életük végéig, illetve az úgynevezett „rendszerátváltásig”.

A felmérésben szereplő egykori csendőr törzstisztek és tábornokok halálozására viszonylag kelendő információ áll rendelkezésre. A halálozás helye 46 személy esetében (88,46 %) esetében ismeretes, míg 6 fő (11,54 %) esetében nem ismert. **(IX. sz. melléklet)**

Ha a IX. sz. mellékletben szerepeltetett adatokat kontinensenként csoportosítjuk akkor arra az eredményre jutunk, hogy: Európában 33 fő (71,73 %), Észak-Amerikában 6 fő (13,04 %), Dél-Amerikában 5 fő (10,86 %), Ausztráliában 2 fő (43,4 %) hunyt el.

A IX. sz. mellékletben foglalt adatok azt igazolják, hogy a volt Magyar Királyi Csendőrség egykori vezetőinek valamivel több mint ötven százaléka nem hagyta el Magyarországot és ott is halt meg.

Ha a rendelkezésre álló adatok alapján azt is megnézzük, hogy mi volt a halál oka – azaz hogy „természetes halállal” haltak-e –, akkor azt láthatjuk, hogy: kivégeztek 3 főt,<sup>21</sup> agyonverték 2 főt,<sup>22</sup> öngyilkos lett 2 fő,<sup>23</sup> természetes halállal halt 39 fő.

Mivel a vizsgálatba 52 személy került be ezért természetesen jelentős a „szorás” mind az életkort, mind az elhalálozás idejét tekintve. Az elhalálozás időpontja 45 személy (86,53 %) esetében ismert, míg 7 személy (13,46 %) esetében nem ismert.

Az 1939 és 1949 közötti időszakra 10 elhalálozás esett. Ezen időszaktól eltekintve a halálesetek okai:

- a népbíróságok halálra ítélték és az ítéletet végrehajtották: 3 fő (30 %);
- a népbírósági ítélet – halál – után, illetve a letartóztatás ideje alatt agyonverték: 2 fő (20 %);
- öngyilkos lett: 2 fő (20 %);
- természetes halál halt meg: 3 fő (30 %).

Az 1945-ös esztendő kezdő időpontnak tekintve, az 1945 és 1949 között 8 fő hunyt el, közülük:

- kivégeztek 3 főt (37,5 %);
- agyonverték 2 főt (25 %);
- öngyilkos lett 2 fő (25 %);
- természetes halállal halt 1 fő (12,5 %).

Elgondolkoztató adatok!

Az elhunytak életkorára vonatkozóan is elvégezhető a vizsgálat, amely esetben szintén 45 személyről (86,53 %) ismeretes a halálozáskori pontos életkor, míg 7 fő (13,47 %) esetében nem ismerjük azt. **(XI. sz. melléklet)**

Amint a XI. sz. melléklet adataiban látható a legfiatalabb életkorban elhunyt egykori csendőri vezető 46 éves volt, míg a legidősebb 99 évet élt meg. Az utóbbi VATTAY Ferenc cső. ezds., az előbbi PÉTERFFY Jenő cső. ezds., volt. VATTAY Ferenc argentinai emigrációjában hunyt el, PÉTERFFY Jenőt Magyarországon (Budapest) verték agyon 1945-ben.

Egyébként a 60. életévük betöltése előtt elhunyt egykori csendőri vezetők – számuk 10 fő – közül kivégeztek 3 főt (30 %), agyonverték 2 főt (20 %), öngyilkos lett 2 fő (20 %) és természetes halál halt meg 3 fő (30 %).

A pontos életkori adatok mellett öt éves csoportosítást is alkalmaztam és az utóbbi esetben a következő eredmények születtek:

A 60 életévében, illetve annál fiatalabb életkorban elhunyt 10 fő (22,22 %), közülük 7 fő nem természetes halállal!

A 61 és 65 éves életkor között hunyt el 6 fő (13,33 %).

A 66 és 70 éves életkor között halt meg 2 személy (4,44 %).

A 71 és 75 éves életkor között elhunytak száma 8 fő (17,77 %).

A 76 és 80 éves életkora között 7 fő (15,55 %), míg a 81. és 85. éves életkora között 8 fő (17,77 %) hunyt el.

A 86 és 90 éves életkora között 2 fő (4,44 %), a 91 és 95 éves életkora között 1 fő (2,22%) és 95 éves életkora felett 1 fő (2,22 %) hunyt el.

Az adatokból látható, hogy 75 éves kora előtt hunyt el 26 fő (57,77 %) és 75 éves kora után 19 fő (42,23 %). Ha figyelembe vesszük, hogy a 75 éves kora előtt elhunytak között található a 7 nem természetes halállal elhunyt csendőr törzstiszt, illetve tábournok, akkor az arány még módosulhatott volna, hiszen 75 éves koruk előtt természetes halállal 19-en, míg 75 éves koruk után természetes halállal ugyancsak 19-en hunytak el.

A legmagasabb életkort – amint azt már fentebb jeleztem – VATTAY Ferenc cső. ezds., érte el, aki 99 éves korában halt meg Argentínában, de 94 évet élt HUSZÁR Ágoston cső. vör. és 90 évet dr. PAPP János cső. ezds. is. Ők mind a ketten Magyarországon hunytak el.

A második világháború időszaka Magyar Királyi Csendőrségének vezetői közül a magyarországi úgynevezett „rendszerváltoztatást” már nem érte meg senki. A haláluk után bekövetkezett politikai–társadalmi változásokról nem tudhattak meg semmit, így azt sem, hogy a volt magyar királyi csendőrség közel hatvanöt esztendő tevékenységének – és azzal összefüggésben az ő életútjuknak – a megítélése ma már nem politikai kérdés hanem történelmi feladat!

#### Jegyzetek:

<sup>1</sup> „A közbiztonsági szolgálat ellátására katonailag szervezett magyar kir. Csendőrség állítatik fel.” 1881/III. tc.

<sup>2</sup> A csendőrség történetével 1990-es évek előtt alig foglalkozott tudományos igényű feldolgozás. A legtöbbet idézett munka 1990 előtt HOLLÓS és BERÁNNÉ – HOLLÓS művei.

<sup>3</sup> Ilyen kötetek: REKTOR ; KÖVENDY ; SZALAY

Az emigrációban megjelent periodikák a *Bajtársi Levél*, és az *Egyesületi Értesítő*. A *Bajtársi Levél* 2006-ban jelent meg utoljára, az *Egyesületi Értesítő* pedig évtizedekkel korábban megszűnt.

<sup>4</sup> A különböző konferenciakötetekben, folyóiratokban megjelent publikációk mellett az első szakmailag hiteles munkák voltak SZAKÁLY 1990-ben ; CSAPÓ 1999-ben ; KAISER 2002-ben megjelent kötetek voltak.

<sup>5</sup> A magyarországi szerzők közül a Magyar Királyi Csendőrséget történelmi objektivitással vizsgáló első művet dr. PARÁDI József hozta létre. (PARÁDI József: *A határszéli csendőrség*. Budapest, 1984, Határőrség.) Ez a mű azonban még csupán korlátozott példányszámban jelenhetett meg, ebből fakadóan nem tudott széles körű ismeretségre szert tenni. Az eredeti alkotás – a szerző újabb kutatási eredményeivel kiegészítve – javított, bővített és átdolgozott formában három kötetes monográfia második köteteként jelent meg 2003-ban. (*a szerk.*)

PARÁDI: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*.

<sup>6</sup> A vizsgált időszakban a Magyar Királyi Csendőrség kerületparancsnokságai voltak: I budapesti csendőr kerületparancsnokság, II. székesfehérvári csendőr kerületparancsnokság, III. szombathelyi csendőr kerületparancsnokság, IV. pécsi csendőr kerületparancsnokság, V. szegedi csendőr kerületparancsnokság, VI. debreceni csendőr kerületparancsnokság, VII. miskolci csendőr kerületparancsnokság, VIII. kassai csendőr kerületparancsnokság (1938 novemberétől), IX. kolozsvári csendőr kerületparancsnokság (1940 novemberétől), X. marosvásárhelyi csendőr kerületparancsnokság (1940 novemberétől).

<sup>7</sup> A Magyar Királyi Csendőrség a magyarországi Tanácsköztársaság bukását – 1919. VIII. – követően szinte azonnal újjászerveződött. Létszámviszonyait, helyzetét azonban végül is az 1922/VII. tc. rendezte. Ezen törvény a testület létszámát 12 000 főben határozta meg.

1922/VII. tc. ; KAISER: op. cit. 21–32. p.

<sup>8</sup> 1941. VII. 29-éig a Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség tábournoki karában az „egy csillagos” tábournoki rendfokozat elnevezése tábournok volt. Ezt követően honvédelmi miniszteri rendelet újra szabályozta a rendfokozatok elnevezését és így az „egy csillagos” tábournoki rendfokozat elnevezése vezérőrnagy lett.

<sup>9</sup> A jelzett kérdéskör ta legalaposabban DEÁK István, HAJDÚ Tibor és SZAKÁLY Sándor dolgozta fel.

DEÁK: *A császári és királyi tisztek 1848-1918.* ; DEÁK: *Volt egyszer egy tiszti kar.* ; HAJDÚ ; SZAKÁLY: *A magyar katonai elit 1938-1945.*

<sup>10</sup> A Császári és Királyi Hadsereg és Haditengerészet 1905. évi sematizmusa.: 1022–1032. és 1041–1042. p.

<sup>11</sup> A Magyar Királyi Honvédség számára négy évfolyamos hadapród iskolaként működő Ludovika Akadémia, majd 1898 után a pécsi és a nagyváradi Magyar Királyi Honvéd Hadapródiszkola, valamint a katonai akadémia rangjára emelt Ludovika Akadémia falai között képezték a hivatásos honvéd tiszteket.

<sup>12</sup> A közös haderő különböző alakulatainál az alakulat legénysége által használt nyelveket is ismernie kellett a hivatásos tisztnak. A különböző alakulatoknál, ha a legénység 20 %-a használt egy nyelvet akkor az már ezrednyelvnek számított. Voltak olyan alakulatok is ahol 2-3 ezrednyelv is volt. Amennyiben a hivatásos tiszt 3 esztendő alatt nem sajátította el a nyelvet a „szolgálat megkívánta igényeknek megfelelően”, akkor ez a minősítésénél hátrányt jelentett.

<sup>13</sup> 1922/VII. tc.

<sup>14</sup> A Magyar Királyi Csendőrségnek 1919. VIII. – 1945. V. között 11 felügyelője volt. Ezek közül 3 (27.2 %) volt a csendőrség állományában fiatal tiszt kora óta, míg 8 (72.8 %) korábban nem teljesített csendőri szolgálatot, honvéd tiszt volt.

[A két világháború közötti arány a dualizmuskorhoz képest a fordítottjára változott, hiszen a testület létrehozásától a magyar Tanácsköztársaság kikiáltásáig a Magyar Királyi Csendőrségnek 10 felügyelője volt, közülük 7-en kerültek a csendőrség állományából a testület élére. (a szerk.)]

<sup>15</sup> A magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében a későbbi Magyar Királyi Honvédség felső vezetőinek döntő többsége szolgált. Ezen szolgálat a későbbi katonai pályafutásukat nem befolyásolta hátrányosan. Ugyanez vonatkozott azon csendőr tisztekre is, akik 1919-ben a Vörös Őrségnél, vagy a Vörös Hadseregben teljesítettek szolgálatot.

SAKÁLY: A magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tiszti kara.

<sup>16</sup> A 40 nyugdíjszerző évnél senki sem szolgálhatott tovább. 40 éves szolgálati idővel ugyanis az állami alkalmazottak fizetésük 100 %-ra voltak jogosultak nyugdíjként, mivel 10 nyugdíjszerző év után, amelyből az első 5 év duplán számított – a fizetés 40 %-ról indítva – évente 2 %-kal nőtt az állami alkalmazottak nyugdíjjogosultsága. A miniszterelnök és az államfő kivételes esetben, rendkívül szűk körben élhetett a nyugdíjasok visszahívásának lehetőségével. Erre a területviszacsatlások alkalmával került sor néhány személy esetében, amelyek közé a csendőrök közül senki sem került be. (a szerk.)

- PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.

- Idem: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945.

<sup>17</sup> 1938 novemberéig a csendőrség felső vezetésének a beosztásai voltak: a csendőrség felügyelője, a csendőrség felügyelőjének helyettese, a csendőrség felügyelője mellé beosztott tábornok, a belügyminisztérium VI.b., illetve VI.c. osztályainak a vezetői a csendőrségi szabályzatszerkesztő- és tanulmányi bizottságának az elnöke, a csendőr tiszti tanfolyamok parancsnoka, a csendőrség központi nyomonkövető parancsnokságának parancsnoka, valamint a 7 csendőr kerület parancsnoka.

<sup>18</sup> Egy nagyobb mintán végzett vizsgálat eredménye hasonló az itt kapott átlaghoz. Az 1938 és 1945 közötti magyar katonai elit tagjainak nyugállományba kerülési adatait összegezve 54.28 éves átlagéletkor mutatható ki.

SAKÁLY: *A magyar katonai elit 1938-1945.*: 202. p.

<sup>19</sup> 1690/1945.ME. r. (*Magyar Közlöny*, I. évf. (1945) 26. sz.)

<sup>20</sup> TEMESVÁRI Endre francia közbenjárás nyomán a fiához távozhatott 1958-ban Strassburg-ba.

<sup>21</sup> FERENCZY Lászlót, HAJNÁCSKÖY Lászlót, és LÁDAY Istvánt halálra ítélték. FERENCZY Lászlón HAJNÁCSKÖY Lászlón, és LÁDAY Istvánon 1947-ben hajtották végre az ítéletet.

<sup>22</sup> SZILÁDY Gyulát a debreceni népbíróság halálra ítélte, de özvegye – az azóta már szintén elhunyt SZILÁDY Gyuláné (Ottó Hahn Strasse 3., D-4030 Rattingen) – 1990. augusztusi levélbeni közlése szerint, a kivégző helyre már a halálra vert csendőr tiszt holttestét vitték akasztani. PÉTERFFY Jenő – azóta már szintén elhunyt – özvegye (Budapest V. Semmelweis u. 8. II./2.) 1990. I. 27-ei szóbeli közlése szerint, férjét a kihallgatások során halálra verték.

<sup>23</sup> PINCZÉS Zoltán vörge. A németországi Pfarrkirchen-ben 1945. XII. 1-én, VADÁSZY István címzetes vörge. 1948. IX. 18-án Budapesten követett el öngyilkosságot.

#### A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

#### MONOGRÁFIÁK és KISMONOGRÁFIÁK

- CSAPÓ — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914*. Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány /Pannónia Könyvek./
- DEÁK: *A császári és királyi tisztek 1848-1918* — DEÁK István: *Der K.(u.)K. Offizier 1848-1918*. [A császári és királyi tisztek 1848-1918.] Wien – Köln – Weimar, 1991, Böhlau Verlag.
- DEÁK: *Volt egyszer egy tiszti kar.* — DEÁK István: *Volt egyszer egy tiszti kar. A Habsburg-monarchia katonatisztjeinek társadalmi és politikai története 1848-1918*. Budapest, 1993, Gondolat Könyvkiadó.
- HAJDÚ — HAJDÚ Tibor: *Tisztikar és középosztály 1850-1914. Ferenc József magyar tisztjei*. Budapest, 1999, Zrínyi.
- HOLLÓS — HOLLÓS Ervin: *Rendőrség, csendőség, VKF2*. Budapest, 1971, Kossuth.
- KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány /Pannónia Könyvek./
- KÖVENDY — KÖVENDY Károly et al. (szerk.): *A Magyar Királyi Csendőrség a törvény és a rend szolgálatában 1881-1945. A csendőr békében, háborúban és emigrációban*. Torontó, 1973, Kövendy.
- PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914*. — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914*. Budapest, 1984, Határőrség.
- PARÁDI: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. — PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. I. köt. *Pénzügy-őrség és vámhivatalok a határőrizetben*. II. köt. *Csendőség a határőrizetben*. III. köt. *Rendőség a határőrizetben*. Budapest, 2003, Tipico Design.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat.
- SZALAY — SZALAY Gyula et al. (szerk.): *A világhíró csendőr*. Bécs, 2002, Gálos Nyomdász Kft.
- SAKÁLY: *A magyar katonai elit 1938-1945*. — SAKÁLY Sándor: *A magyar katonai elit 1938-1945*. Budapest, 1987, Magvető Könyvkiadó.
- SAKÁLY — SAKÁLY Sándor: *A magyar tábort csendőség*. Budapest, 1990, Zrínyi.

#### TANULMÁNYOK

- PARÁDI: "A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945." — PARÁDI József: *A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV. évf. (2008) 17. sz. 57-64. p. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciatorozatnak „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII.

- konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22. sz. 96–123. p. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre.*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: A magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tiszti kara. — SZAKÁLY Sándor: A magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tiszti kara. *Palócföld*, XXXV. évf. (1989) 1. sz. 13–21. p.
- SEMATIZMUSOK
- A Császári és Királyi Hadsereg és Haditengerészet 1905. évi sematizmusa. — *Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine für 1905.* [A Császári és Királyi Hadsereg és Haditengerészet 1905. évi sematizmusa.] Wien, 1904, Druck und Verlag der k.k. Hof und Staatsdruckerei.
- DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNYEK
- BERÁNNÉ – HOLLÓS — BERÁNNÉ Nemes Éva – HOLLÓS Ervin (szerk.): *Megfigyelés alatt. Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséből 1920-1944.* Budapest, 1977, Akadémia.
- JOGASZABÁLYOK
- 1881/III. tc. — 1881/III. tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1922/VII. tc. — 1922/VII. tc. a Magyar Királyi Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1690/1945. ME. r. — 1690/1945. ME. r. a csendőrség feloszlata és a rendőrség újjászervezése tárgyában.

Mellékletek jegyzéke

<i>I. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség vezetői 1938–1945. ....	148
<i>II. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak születési év szerinti megoszlása. ....	149
<i>III. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak felekezeti megoszlása az 1910., 1920. és 1941. évi népszámlálási adatok tükrében. ....	149
<i>IV. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak az apák foglalkozása szerinti összetétele. ....	149
<i>V. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak iskolai végzettsége. ....	150
<i>VI. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak idegen nyelv ismerete. ....	150
<i>VII. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak nyugdíjba vonulása. ....	150
<i>VIII. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak nyugdíjba vonulási életkora. ....	151
<i>IX. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak elhalálozási helyei. ....	151
<i>X. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak elhalálozási éve. ....	152
<i>XI. sz. melléklet</i>	
A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak elhalálozási életkora. ....	153

**A Magyar Királyi Csendőrség vezetői 1938–1945**

1. Vitéz BALÁZS-PIRI Gyula (Szabadka, 1892.04.11., római katolikus) ezredes.
2. BALOGH Béla (Veszprém, 1890.02.14., n. a.) címzetes vezérőrnagy.
3. Vitéz BÁTKY József (Kocs, 1890.03.12., református) címzetes vezérőrnagy.
4. BERTALANFFY Dezső (Szombathely, 1884.12.02., római katolikus) ezredes.
5. BITTÓ Dezső (Hidaskürt, 1885.04.16., római katolikus) vezérőrnagy.
6. Vitéz CZIGÁNY József (Zalaegerszeg, 1894.04.03., római katolikus) ezredes.
7. DALMY /Dalmi/ József (Mezőpeterd, 1882.10.08., református) ezredes.
8. Vitéz dr. DAMASY /Dlabik/ Farkas (Apahida, 1889.02.15., római katolikus) vezérőrnagy.
9. Vitéz FALTA László (Apátfalva, 1884.11.24., római katolikus) altábornagy.
10. Vitéz FARAGHO /Faragó, Faraghó/ Gábor (Kecskemét, 1890.02.16., római katolikus) vezérezredes.\*
11. Vitéz patakfalvi FERENCZY László (Felsővisó, 1898.03.08., római katolikus) alezredes.
12. FINTA József (Káptalanvíz, 1889.07.31., római katolikus) altábornagy.
13. Lófő lemhenyi GÁBOR Péter (Kézdivásárhely, 1888.01.10., római katolikus) ezredes.
14. Vitéz HAJNÁCSKÖY /Halbich/ László (Budapest, 1895.06.09., római katolikus) ezredes.
15. Vitéz HALMY /Halm/ József (Kiskömlős, 1892.07.05., római katolikus) ezredes.
16. Hertelendi és vindornyalaki HERTELENDY Ignác (Párdány, 1885.03.13., római katolikus) ezredes.
17. HÓDOSY /Strobl/ Pál (Lajoskomárom, 1895.07.27., evangélikus) vezérőrnagy.
18. HUSZÁR Ágoston (? , 1888.08.17., n. a.) vezérőrnagy.
19. Vitéz KISS Jenő (Csenger, 1891.09.16., református) ezredes.
20. LÁDAY István (Dicsőszentmárton, 1897.04.15., görög katolikus) ezredes.
21. Vitéz LIPTAY László (Nagykikinda, 1891.07.26., n. a.) ezredes.
22. MADACSAY /Martin/ Imre (Zichyfalva, 1888.01.24., római katolikus) ezredes.
23. MÁTRAY /Macsek/ Ferenc (? , 1893.10.03., n. a.) ezredes.
24. Primor kövendi NAGY Jenő (Nyárádszereda, 1897.06.28., unitárius) ezredes.
25. Vitéz NEMERÉY /Gross/ Márton (Brassó, 1888.10.17., evangélikus) altábornagy.
26. NEMESMONOSTORY /Münster/ Jenő (Fiume, 1897.08.18., n. a.) ezredes.
27. OLCHVÁRY-MILVIUSZ /Milviusz/ Attila (Budapest, 1894.01.14., n. a.) vezérőrnagy.
28. ORBÁN László (Nagykikinda, 1895.04.30., református) ezredes.
29. Vitéz battyáni PAKSY-KISS /Paksi-Kiss/ Tibor (Monostorpályi, 1892.01.14., evangélikus) ezredes.
30. Dr.PAPP János III. (Szemere, 1890.09.08., római katolikus) ezredes.
31. PERÉY /Preyer/ László (Budapest, 1888.03.13., unitárius) címzetes vezérőrnagy.
32. Vitéz lófő kibédi PÉTERFFY Jenő (Bánffyhunrad, 1899.05.01., református) ezredes.
33. PINCZÉS Zoltán (Óradna, 1891.11.03., n. a.) vezérőrnagy.
34. PINTÉR Aladár III. (Győr, 1891.06.13., római katolikus) ezredes.
35. Vitéz POLTÁRY /Praksz/ Vilmos (Titel, 1889.09.29., római katolikus) vezérőrnagy.
36. RASKÓ /Raschkó/ Alfréd (Mosonszentjános, 1886.10.06., római katolikus) ezredes.
37. Vitéz REZSŐHÁZY /Kirchner/ Boldizsár (Rezsőháza, 1894.03.04., római katolikus) ezredes.
38. Vitéz RIDEGH (Camerle) Rajmond /Raymond/ (Mitrovica, 1893.09.02., római katolikus) ezredes.
39. ROHONCZI /Goldhamer/ Imre (Bécs, 1888.04.15., római katolikus) ezredes.
40. SASADY /Sekanina/ Arthur (Budapest, 1888.12.10., n. a.) címzetes vezérőrnagy.
41. Vitéz SÁRAY /Strohoffer/ Ferenc (Sárvár, 1885.11.27., római katolikus) vezérőrnagy.
42. SÁRÓY /Skerlán/ Kálmán (Köpcsény, 1897.02.14., n. a.) ezredes.
43. SELLYEY /Schrédl/ Vilmos (Sellye, 1890.06.12., római katolikus) ezredes.
44. Vitéz SZABADHEGYI /Szvoboda/ Ferenc (Újpest, 1890.10.01. római katolikus) vezérőrnagy.
45. Vitéz SZILÁDY /Morell/ Gyula (Kassa, 1892.03.27., római katolikus) ezredes.
46. SZÜTSY Imre (Térnásd, 1884.11.06., római katolikus) vezérőrnagy.
47. Vitéz TEMESVÁRI Endre (Marosvásárhely, 1891.01.19., római katolikus) vezérőrnagy.
48. Vitéz TORZSAY /Schick/ Lénárd (Torzsa, 1887.07.31., református) ezredes.
49. TÖLGYESY /Tölgyesi/ Győző (Egbell, 1890.09.19., római katolikus) vezérőrnagy.
50. Vitéz VADÁSZY István (Perbenyik, 1889.12.22. római katolikus) címzetes vezérőrnagy.
51. VATTAY /Vetter/ Ferenc (Wurmberg, 1889.03.25., római katolikus) ezredes.
52. Vitéz ZIRCZY /Gfeller/ József (Budapest, 1889.09.11., római katolikus) ezredes.

\*FARAGHO Gábor vezérezredesi kinevezése nem az előírt formában történt meg. Az államfői kinevezést ugyanis a honvédelmi miniszternek minden esetben ellen kellett jegyeznie, de ez FARAGHO esetében nem történt meg és a *Honvédségi Közlönyben* (személyes ügyek) sem került kihirdetésre. FARAGHÓ kinevezése 1944. IX. 27-én az államfő által megtörtént, a számára kiállított megbízóleveleken ilyen rendfokozattal szerepelt. A moszkvai fegyverszüneti tárgyalásokon és később is ezt a rendfokozatot használta. *Vattay Antal naplója 1944-1945*. Budapest, 1990, Zrínyi Kiadó. 80–81. p.  
 Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

II. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak születési év szerinti megoszlása**

Év	Személyek száma	Százalék
1882	1	1,93
1883	0	0,00
1884	3	5,76
1885	3	5,76
1886	1	1,93
1887	1	1,93
1888	7	13,47
1889	6	11,54
1890	7	13,47
1891	5	9,61
1892	4	7,69
1893	2	3,84
1894	3	5,76
1895	3	5,76
1896	0	0,00
1897	4	7,69
1898	1	1,93
1899	1	1,93
<b>Összesen</b>	<b>52</b>	<b>100,00</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

III. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak felekezeti megoszlása az 1910., 1920. és 1941. évi népszámlálási adatok tükrében**

Felekezet	Országos százalékos megoszlás			A testület vezetői	
	1910	1920	1941		
Római katolikus	52,1 %	63,9 %	52,8 %	31 fő	72,09 %
Református	12,6 %	21,0 %	19,6 %	6 fő	13,96 %
Evangélikus	6,4 %	6,2 %	5,5 %	3 fő	6,98 %
Unitárius	0,3 %	0,2 %	0,4 %	2 fő	4,65 %
Görög katolikus	9,7 %	2,2 %	11,9 %	1 fő	2,32 %
<b>Összesen</b>	<b>81,1 %</b>	<b>93,5 %</b>	<b>90,2 %</b>	<b>43 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

IV. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak az apák foglalkozása szerinti összetétele**

Az apák foglalkozása	Személyek száma	Százalék
Állami, városi alkalmazott, kistisztviselő	13 fő	29,55 %
Kisiparos, kiskereskedő, nyomdász	9 fő	20,46 %
Állami tisztviselő (alsó és közép)	6 fő	13,64 %
Földműves, gazdálkodó	5 fő	11,37 %
Orvos, tanító erdőmérnök	4 fő	9,09 %
Katona-, csendőrtiszt	2 fő	4,54 %
Földbirtokos	2 fő	4,54 %
Gyárigazgató, vendéglőtulajdonos	2 fő	4,54 %
Gazdatiszt	1 fő	2,27 %
<b>Összesen</b>	<b>44 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

V. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak iskolai végzettsége**

A 10 és 18 éves életkora között elvégzett iskolákra vonatkozóan 37 személy esetében (a vizsgált személyek 71,15 %-a) ismert, míg 15 személy esetében (a vizsgált személyek 28,85 %-a) nem ismert az iskolák típusa.

A 10–14 éves életkorban végzett iskola típusa	Személyek	Százalék
Polgári iskola 1–4. osztály	6 fő	16,21 %
Reáliskola 1–4. osztály	7 fő	18,92 %
Gimnázium 1–4. osztály	22 fő	59,47 %
Cs. és kir. katonai iskola 1–4. osztály	2 fő	5,40 %
<b>összesen</b>	<b>37 fő</b>	<b>100,00 %</b>

A 14 és 18 éves életkor között végzett iskolák esetében 44 hiteles adat áll rendelkezésre (a vizsgált személyek 84,61 %-a), míg 8 esetben (a vizsgált személyek 15,39 %-a) nem ismert az iskola típusa.

A 14–18 éves életkorban végzett iskola típusa	Személyek	Százalék
Reáliskola 5–8 osztály	3 fő	6,82 %
Gimnázium 5–8 osztály	4 fő	9,09 %
Cs. és kir. katonai főreáliskola 1–3 osztály	1 fő	2,27 %
Honvéd főreáliskola 1–3 osztály	2 fő	4,54 %
Cs. és kir. hadapród iskola 1–4. évfolyam.	20 fő	45,46 %
Honvéd hadapród iskola 1–4. évfolyam	14 fő	31,82 %
<b>összesen</b>	<b>44 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

VI. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak idegen nyelv ismerete**

Idegen nyelv	Személyek	Minősítés			
		Tökéletes	Jó	Gyenge	Nincs minősítve
Német	41	30	3	4	4
Francia	9	1	4	3	1
Szerb	7	4	2	0	1
Román	5	2	0	2	1
Olasz	5	0	1	3	1
Orosz	4	1	2	1	0
Szlovák	4	0	0	3	1
Horvát	3	2	0	1	0
Angol	2	0	1	1	0
Bolgár	1	0	0	1	0
Ruszin	1	0	0	1	0
Szlovén	1	0	0	1	0

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

VII. sz. melléklet

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak nyugdíjba vonulása**

Nyugállományba helyezés éve	Személyek száma	Százalék
1939	3 fő	12,6 %
1940	2 fő	8,2 %
1941	3 fő	12,6 %
1942	5 fő	20,9 %
1943	9 fő	37,5 %
1944	1 fő	4,1 %
1945	1 fő	4,1 %
<b>Összesen</b>	<b>24 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak nyugdíjba vonulási életkora**

Életkor a nyugállományba helyezéskor	Személyek száma	Százalék
49 év	1 fő	4,1 %
50 év	2 fő	8,2 %
51 év	1 fő	4,1 %
52 év	2 fő	8,2 %
53 év	3 fő	12,6 %
54 év	6 fő	25,2 %
55 év	5 fő	20,9 %
56 év	3 fő	12,6 %
57 év	1 fő	4,1 %
<b>Összesen</b>	<b>24 fő</b>	<b>100,0 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjai elhalálozási helyei**

Elhalálozás helye	Elhunytak száma	Százalék
Magyarország	24 fő	52,17 %
Németország (NSZK)*	6 fő	13,04 %
Amerikai Egyesült Államok	4 fő	8,69 %
Argentína	3 fő	6,52 %
Ausztrália	2 fő	4,34 %
Ausztria	2 fő	4,34 %
Kanada	2 fő	4,34 %
Franciaország	1 fő	2,17 %
Paraguay	1 fő	2,17 %
Peru	1 fő	2,17 %
<b>Összesen</b>	<b>46 fő</b>	<b>100,0 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak elhalálozási évei**

Elhalálozás éve	Az elhunytak száma	Százalék
1939	1 fő	2,22 %
1944	1 fő	2,22 %
1945	3 fő	6,66 %
1946	1 fő	2,22 %
1947	2 fő	4,44 %
1948	1 fő	2,22 %
1949	1 fő	2,22 %
1951	1 fő	2,22 %
1953	2 fő	4,44 %
1954	2 fő	4,44 %
1956	1 fő	2,22 %
1957	1 fő	2,22 %
1958	2 fő	4,44 %
1962	2 fő	4,44 %
1963	1 fő	2,22 %
1964	2 fő	4,44 %
1965	2 fő	4,44 %
1967	3 fő	6,66 %
1968	1 fő	2,22 %
1969	1 fő	2,22 %
1970	1 fő	2,22 %
1972	3 fő	6,66 %
1974	1 fő	2,22 %
1975	3 fő	6,66 %
1976	1 fő	2,22 %
1977	1 fő	2,22 %
1980	2 fő	4,44 %
1982	1 fő	2,22 %
1988	1 fő	2,22 %
<b>Összesen</b>	<b>45 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.

**A Magyar Királyi Csendőrség 1938–1945 közötti felső vezetése tagjainak elhalálozási életkora.**

<b>Életkor</b>	<b>Az elhunytak száma</b>	<b>Százalék</b>
46	1 fő	2,22 %
48	1 fő	2,22 %
50	1 fő	2,22 %
52	1 fő	2,22 %
53	1 fő	2,22 %
54	1 fő	2,22 %
55	1 fő	2,22 %
56	1 fő	2,22 %
59	1 fő	2,22 %
60	1 fő	2,22 %
61	2 fő	4,44 %
63	1 fő	2,22 %
64	2 fő	4,44 %
65	1 fő	2,22 %
69	1 fő	2,22 %
70	1 fő	2,22 %
71	2 fő	4,44 %
72	1 fő	2,22 %
73	1 fő	2,22 %
74	3 fő	6,66 %
75	1 fő	2,22 %
76	1 fő	2,22 %
78	2 fő	4,44 %
79	1 fő	2,22 %
80	3 fő	6,66 %
81	1 fő	2,22 %
82	3 fő	6,66 %
83	3 fő	6,66 %
84	1 fő	2,22 %
86	1 fő	2,22 %
90	1 fő	2,22 %
94	1 fő	2,22 %
99	1 fő	2,22 %
<b>Összesen</b>	<b>45 fő</b>	<b>100,00 %</b>

Forrás: SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945*. Budapest, 2001, Ister.